

PARSEK

PARADOXALNO - SEKULARNO GLASILO SFERE, KLUBA ZBIF

Dragi naši prijatelji!

Molimo vas za ispriku. Hvala.

O čemu se radi? Pa, evo: nismo dosljedni! Ako se sjećate, -SEK stoji za SEKULARNO, tj. stoljetno. Mi međutim nismo čekali cijelo stoljeće s objavljivanjem drugoga broja. On je, eto, pred vama već tri mjeseca nakon prvog. Što čini tek 0,25% od obećanog roka.

Što ćete, nagli smo i nestrpljivi!

Ipak, pogriješili smo samo 50%. PAR- stoji za PARADOXALNO, i toga se držimo. Osim što ste, evo, primili već drugi broj, što je samo po sebi paradoxalno, čak je i uredništvo zadržalo punih 62,5% svog sastava!

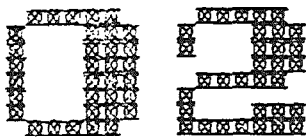
Inače, sve je ostalo po starom, osim što je naš klub promijenio sponsora, ime i adresu. Napredujemo! Sada se zovemo SFera, klub prijatelja znanstvene beletristike i fantastike pri Centru za kulturu i obrazovanje, Zagreb. Kao što vidite, puno ime kluba sad ima 33,3% slova više! Adresa nam je takodjer narasla. Kućni broj, doduše, predstavlja samo 77,36% od bivšega, ali zato ime ulice ima neusporedivo više slova: punih 160% više! A to je mnogo, priznajte! Odsada, kad nam pišete (a nas jako radije kad nam pišete, časna riječ), morali biste na koverti ispisati ni više ni manje nego punih 37,18% više slova, pa nam je naš dragi sponsor dozvolio da vam javimo, kako je na kovertu dovoljno napisati: SFera, Ivanićgradska 41a, 41000 Zagreb, što čini popust od punih 70,10%!

Iskoristite, dakle, ovaj paradoxalni popust i pišite nam. Pišite pisma, šalžite nam svoje tekstove, a mi ćemo ih objaviti (za slavu, nažalost. Još ne možemo plaćati tekstove.)

Hvala unaprijed,

Isti urednik

P.S. Ništa od ovoga nisam ja napisao. Urednik.

PARSEK je periodična nekomercijalna publikacija SFere, kluba prijatelja znanstvene beletristike i fantastike pri Centru za kulturu i obrazovanje, Zagreb. Adresa: SFera, Ivanićgradska 41a, 41000 Zagreb. Telefon: (041) 217 122. Redovni sastanci srijedom 18-20 sati.

Glavni urednik: Neven Antičević

LIPANJ
1977

Rukopise ne vraćamo i ne plaćamo. Samo za internu upotrebu.

Trostruki Michael Moorcock

0. Spomenete li Michaela Moorcocka čitaocu "prave" SF, taj će vjerojatno odgovoriti na jedan od ova dva načina:
- Tko? Moorcock? Bez veze, to uopće nije SF, ne čitam ja to. Volim Heinleina i Van Vogta. Moorcock nije SF.
  - A, Moorcock! Onaj, koji je napisao *The Ice Schooner* i dobio Nebulu za *Behold the Man*. Čuj, dopalo mi se.

Tek će malen broj pomisliti na Moorcocka antologa, urednika (bivšeg) časopisa *NEW WORLDS* i pisca brojnih romana i priča. A najmanje njih će se sjetiti Moorcocka kao čovjeka koji se bavi i rockom.

Michael Moorcock ima 37 godina i Englez je.

1. Antolog Moorcock počeo je 1964. uređivati časopis *NEW WORLDS*¹. Punih je deset godina to radio i onda predao posao u ruke svoje supruge Hilary Bailey. A u tih su deset godina *NEW WORLDS* značili mnogo za razvoj i proširenje SF žanra. Ted Carnell, urednik časopisa od 1946. do 1964. napisao je u svom zadnjem uredničkom wodu: "Nemojmo ovo smatrati krajem jednog toka, već jednostavno prirodnom stepenicom u metamorfozi razvoja SF".² Tako je i bilo. Moorcock je okupio oko časopisa mnoge poznate i nepoznate pisce, ilustratore, pjesnike, kritičare. Neki od njih su došli iz SAD.

Moorcock je pisao: "Mi smo SF časopis. Točnije rečeno, mi smo časopis koji objavljuje suvremenu fantastiku, a kako se najveći dio suvremene fantastike nužno bavi znanošću, te su priče što ih objavljujemo znanstvena fantastika. Ali zovu nas i avangardnim književnim časopisom. Vjerujem, da smo mi i to".³

Često zabranjivan (zbog "opscenosti"), časopis je upao u tešku financijsku krizu, usprkos novčanoj nagradi Britanskog savjeta za umjetnost. Zato je 1971. počeo izlaziti u džepnom izdanju, što je pružalo više izgleda za kontinuiranost.

U čemu je zasluga časopisa *NEW WORLDS*?

"Naročito u Americi, mnogi govore da je naša izdavačka politika drska, a mnogi se napuhnu od ljutnje, jer smatraju da imamo destruktivan stav prema SF."⁴

("Mi", to su bili J. G. Ballard, Thomas M. Disch, Charles Platt, Langdon Jones, Brian W. Aldiss, Mal Dean, M. John Harrison i ostali.)

Iako je sam Moorcock izbjegavao pojam "novi val" pod koji su bili svrstani i pisci okupljeni oko časopisa, Isaaca Asimova to nije smetalo da izjavi: "Kad se Novi val oslobodi svojeg taloga i kada se povuče, nadam se, da će se opet pojaviti velika i čvrsta obala SF".⁵

Ali ono što je Novi val ostavio bilo je plodno tlo na tom već iscrpljenom komadiću obale. Jer Novi val je samo jedna od plima koja se sve više približava izvoru i porivu stvaralačkog pisanja, nego što su to činile formule "pulp" izdanja. Njegovi junaci nisu teturali naokolo u magnetskim čizmama. Bili su to uglavnom anti-junaci, a njihov je cilj prije bio krevet nego Mars.⁶

I uistinu, danas je jasno kako je ograda između tzv. "novog" i "starog" vala umjetna i nasilno spuštена. Jer ono što se cijeni jesu dobra djela SF, a njih ima i u "novom" i u "starom" valu. Nakon deset godina umjetničkog posla, Moorcock je osjetio da je vrijeme za promjenu i smatrao je da će novi urednici donijeti novi poticaj i kvalitetu časopisu.

2. Jerry Cornelius ima crnu kožu i bijelu kosu. On se kreće u fantastičnom dekoru zapadnog svijeta prožetog hedonizmom, kojeg je središte u Londonu. U špijunsko-ljubavnim pustolovinama susreće brojne ekstravagantne osobe, ubija suparnike i odvlači (ili ga odvlače?) ljepotice u krevet. No, čitavo je

vrijeme beznadno zaljubljen u svoju sestru, koja leži niti mrtva ni živa u nekom čudesnom podzemnom skloništu. To je junak Moorcockova 4 romana i mnogih priča (koje su pisali i Langdon Jones, James Sallis, Maxim Jakubowski, Norman Spinrad, Brian Aldiss i M. John Harrison).

Behold the Man (roman koji je dobio Nebulu 1966.) i The Ice Schooner približavaju se "pravoj" SF po svojim motivima: u prvom se junaci vraćaju u prošlost, a drugi oslikava budućnost, ledeno doba. Breakfast in the Ruins govori o iskustvu čovjeka koji proživljava razne vremenske isječke iz prošlosti i budućnosti. Ovdje Moorcock koristi tehniku "paralelne" montaže; rezovi se drže okosnice sadašnjeg trenutka, koji također ima svoju protežnost u vremenu.

Dva romana o kapetanu Oswaldu Bastableu ubacuju nas u paralelne svjetove gdje se povijest odvija u drugim smjerovima nego na (našoj) Zemlji. Isti je i motiv romana The Rituals of Infinity.

Moorcock je i autor mnogih romana koji spadaju u onaj žanr što se naziva "sword i sorcery" (mač i magija). Njegovi junaci, Princ Corum, Eric i drugi su vitezovi koji, vitlajući čudesnim mačevima, preskaču iz svijeta u svijet pomoću čarobnih napitaka i sila i bore se (za pravdu) protiv strašnih čudovišta i zlih vještica.

U svim svojim djelima Moorcock suvereno vlada raskošnim jezikom, bogatim u izričaju i slikovitim, te stvara fantastičneslike pune egzotičnih detalja kojima nerijetko uspijeva pobuditi osjećaj začudnosti gotovo u stilu najboljeg romantizma.

3. Michael Moorcock piše tekstove za rock-grupu HAWKWIND, a sa svojom grupom THE DEEP FIX izdao je proču New Wprlds Fair. To je sve što znam o Moorcocku kao glazbeniku.
4. Djelomičan popis Moorcockovih romana.

The Final Programme
Cure for Cancer
The English Assassin
The Condition of Muzak
(ciklus o Jerryju Corneliusu)

The War Lord of the Air
The Land Leviathan
(ciklus o Oswaldu Bastableu)

The Ice Schooner
The Rituals of Infinity
Breakfast in the Ruins
Behold the Man

Elric of Melniboné
The Sleeping Sorceress
(ciklus o Jerryju Corneliusu)

The Bull and the Spear
The Oak and the Ram
The Sword and the Stallion
(ciklus o Princu Corumu)

¹ Više o časopisu NEW WORLDS pisao sam u prikazu "Novi svjetovi, nove granice" SIRIUS br 2, kolovoz 1976.

² Brian W. Aldiss: Billion Year Spree, str. 339, CORGI BOOKS, 1975.

³ Uvod u Best SF Stories from New Worlds 4, ed. by M. Moorcock, PANTHER BOOKS, 1969.

⁴ Uvod u New Worlds 1, SPHERE BOOKS, 1971.

⁵ Brian W. Aldiss: Billion Year Spree, str. 346.

⁶ Ibid.

Goran Pavelić

Zašto ZBIF?

(Prevodiocjeva razmišljanja o jednom kratkom spoju)

ZBIF. ZBiF. Z.B.i F. Znanstvena Beletristika i Fantastika.

Hm. Zašto?

Zašto beletristika i fantastika?

Priča:

Bio je jednom jedan elektro-stručnjak, zvao se Hugo Gernsback, porijeklom bijaše Luksemburžanin, a živio je u SAD. Kako to tamo često biva, bavio se svim i svažim (patentirao je čak i par sitnih izuma). Uz ostalo, bio je pokretačem, urednikom i izdavačem jednog stručnog časopisa. (Za vas znatizeljne: bio je to MODERN ELECTRICS, prvi časopis u svijetu posvećen radio-tehnici.)

Gernsback bijaše neizlječivo zaražen virusom tehničkog napretka: obožavao je tehniku, njene krajnje mogućnosti i potencijal. Zanosio se žilvernijanskom perspektivom budućnosti. Oduševljeno je čitao djela Julesa Vernea i H.G. Wellsa, tj. jedan naročiti, tada još bezimni rod književnosti.

Aha, bezimni!

Da bi neki rod književnosti zaslužio status posebne kategorije i dobio ime potrebno je, da zadovolji dva uvjeta:

prvi: djela toga roda moraju posjedovati bar jednu zajedničku, karakterističnu, lako prepoznatljivu značajku svojstvenu samo tome roda;

drugi: potrebno je, da takvih književnih djela povezanih zajedničkim nazivnikom bude bar nekoliko.

Opusi Verneovi i Wellsovi (inače pisaca inkopatibilnog književnog nerva) i nekolicina naslova nekolicine autora široko raštrkanih u vremenu i prostoru nisu zadovoljavali uvjete da ih se proglasi književnom kategorijom. Bar tako nisu smatrali kritičari.

Gernsback je mislio drugačije!

Dogodilo mu se, naime, nešto neizbježno: pročitao je sve što su Verne i Wells napisali! No, jasno, bilo je još sličnih djela. Kako ih, međjutim, naći? Pod kojim ih zajedničkim nazivnikom tražiti? Gernsback je doživio čorsokak: lišen je voljene literature, i lišen je mogućnosti da je traži. (Dajte mi krimić, dajte mi western. Evo, izvolite! Dajte mi... ovaj... hm... ono, što pišu Verne i Wells? A što to oni pišu?)

Problem? Ne! Problema nema!

Prvu je polovicu problema Gernsback lako riješio: jednostavno je poslušao onaj savjet "kad zaželim pročitati dobar roman, ja si ga napišem". Počelo je romanom Ralph 124C 41+. (Neka vam ne bude žao što ga niste pročitali. Naslov mu je najčitkiji dio.)

Ideja je propala ideja ako je se ne iskoristi dokraja. Gernsback je duboko vjerovao da u SAD ima mnogo braće po literarnom ukusu. Zato je svog Ralpa serijalizirao u — a gdje drugdje? — svome MODERN ELECTRICS. Uspio je! Javili su se istomišljenici, tražeći još takvih tekstova. Gernsback je, ohrabren, odlučio da pokrene časopis koji će objavljivati samo... hm... no, takve tekstove. I tako se 1926. godine rodio prvi časopis na svijetu posvećen isključivo... hm... no, tome. (AMAZING STORIES).

Ma, čemu to... "tome"?

Tu je potrebno, da malo skrenemo s dosadašnjeg kursa ove naše priče. Na engleskom jeziku *science*; *scientific* znači znanost, nauka; znanstven, naučni. Tekst, koji opisuje neki znanstveni princip ili otkriće ili teoriju, hipotezu itd. zove se, logično, *scientific paper*. (Paper, osim što znači papir, znači i referat, izvještaj, traktat i slično.) Očigledno, *scientific papers* ne možemo svrstati među književna djela; nedostaju protagonist i antagonist, radnja, zaplet... i sve ostalo što krasí književna djela.

Prvi ljudi na Mjesecu, 20.000 milja... i Ralph... imaju protagonistu itd. Dakle, premda opisuju znanstveno otkriće, princip itd. nisu *scientific papers*. To su, recimo opet, književna djela. Englezi bi rekli *fiction*, mi bismo rekli BELETRISTIKA.

Hm. U tim se djelima, ponovimo to, opisuju znanstvena otkrića, principi (sasvim je navažno, što su ti principi često zapravo pseudoznanstveni). Dapače, ta su djela često i napisana samo zato, da bi se u njima opisalo znanstvene ideje (tako je Gernsback shvaćao stvar). Dakle su, logično, *scientific*.

Ah, naslućujete već! Gernsback je riješio i drugu polovicu svoga problema! Pronašao je zajednički nazivnik za... hm... no, to, pronasavši odgovarajući ime.

Ta su djela *scientific*, znanstvena, a samim time što su književna djela, ona su *fiction*, beletristika. Zar ne?

Za volju istine valja reći, da je Gernsback tu svoju ideju skoroupropastio. Poput svih loših pisaca volio se igrati riječima premda za to nije imao talenta. Poput svih Teutonaca volio je odrezati glavu jednoj i rep drugoj riječi i spojiti ih u dugačku, nezgrapnu kobasicu. "Ako prva riječ završava na -fic a druga počinje s fic- zašto da ih ne spojim?" razmišljao je vjerojatno on. I iskovao je SCIENTIFUNCTION. (MODERN ELECTRIC je donosio *scientific stories* — znanstvenovele, naučnovole.) Kasnije su mudri ljudi sveli ovo čudovište na mnogo prihvatljiviji izraz *science fiction* — čitaj sajnsfikšn — izraz, kojim se... hm... no, to, još i danas zove.

(Činjenica, da je Gernsback zapravo mislio samo na *technical science* — tehničku znanost — nevažna je ovdje. Šva je sreća, da se *technical* ne slaže na teutonski način s *fiction*, pa je ime nove kategorije ostalo dovoljno široko da kasnije prihvati i društvene znanosti.)

I tako smo, evo, došli i do kratkoga spoja!

Kad je *science fiction* zakucuo na naša vrata, valjalo mu je dati i naše, domaće ime. Izgleda, da netko nije znao da se *fiction* kod nas prevodi kao beletristika! Asocijativni niz je jasan: *fiction* - fikcija - izmišljotina - fantastika! I tako se dogodilo, da danas fantastikom nazivamo i ona djela, koja s fantastikom nemaju baš nikakve veze! Medvjedja usluga djelima koja današnje fenomene ekstrapoliraju u budućnost u namjeri da upozore na moguće opasnosti od bezumnog zagadjivanja okoline, rasipanja prirodnih rezervi, otudjenja, prekomjerne tehnifikacije, igranja atomima, nekontroliranog nataliteta...!

Ova nas je priča nagnala da naš klub SFERU nazovemo klubom prijatelja znanstvene beletristike i fantastike.

Science fiction — znanstvena beletristika!

Ima li tko bolju ideju?

Krsto Mažuranić
Vojko Kraljeta

Kurt Vonnegut, Jr.

isprika Priznajem, kriv sam. Trebao sam napisati 4 kartice teksta o Kurtu Vonnegutu Jr., jednom od najpoznatijih i najpopularnijih (zaštone i najboljih?) suvremenih američkih pisaca. Vonnegut je u nekoliko svojih romana upotrijebio elemente SF (Player Piano, The Sirens of Titan, Slaughterhouse-Five i u svakako najpoznatijem, Cat's Cradle). Neki ga smatraju jednim od najboljih pisaca SF ali...

Stvar je u tome, što Vonnegut uporno i tvrdoglavo odbija da ga povezuju sa SF — njegovo je mišljenje o SF prilično nepovoljno. I tako, umjesto da ponovo čitam njegove izvrsne romane, kopam po literaturi, odlučio sam da je bolje da čitate što sam Vonnegut misli o svemu tome. Ovo što slijedi su prevedeni dijelovi njegova eseja "Science Fiction" što je objavljen u knjizi eseja, zapažanja, razmišljanja i intervjua Wampeters, Foma & Granfalcons, PANTHER BOOKS, 1976.

Goran Pavelić

Nekad davno, radio sam u Schenectadyju, za General Electric, potpuno okružen strojevima i idejama za strojeve tako, da sam napisao roman o ljudima i strojevima, u kojem je strojevima često pripadalo najbolje mjesto, kao što će i biti. (Roman se zvao Player Piano, a izišao je u nekoliko tvrdo ukoričenih i džepnih izdanja.) A ja sam iz kritika saznao da sam pisac znanstvene fantastike.

To prije nisam znao. Pretpostavljao sam da pišem roman o životu, o stvarima koje ne mogu a da ne vidim i ne čujem u Schenectadyju, stvarnom gradu, nespretno smještenom u groznoj sadašnjici. Od tada sam nezadovoljni stanar uredske ladice označene "znanstvena fantastika" iz koje bih rado izišao tim više, što mnogi ozbiljni kritičari misle da je ta ladica pišaona.

Izgleda, da se u tu ladicu stiže ako se primjećuje tehnologija. Stalno prevladava mišljenje da se ne može biti priznati pisac i pri tom razumjeti kako radi hladnjak, kao što ni otmjeni gospodin ne nosi smjedu odijelo po gradu. Možda treba kriviti koledže. Poznato mi je da diplomirane angliste ohrabruju da mrze kemiju i fiziku, i da budu ponosni što nisu dosadni, puzavi, bez osjećaja za humor i okrenuti prema ratu poput inženjera preko puta. A naši najznačajniji kritičari su obično takvi diplomirani anglisti, gadljivi na tehnologiju do dana današnjega. Tako je za njih prirodno prezirati znanstvenu fantastiku.

Ali ima onih koji uživaju da ih se svrstava u pisce znanstvene fantastike, i koje plaši mogućnost da bi jednog dana mogli jednostavno biti poznati kao pisci priča i romana koji, između ostalog, govore o plodovima tehnike i istraživanja. (.....)

Sreo sam neke od njih, dobrohotne i zabavne duše, ali sad moram reći nešto istinito, što će ih srušiti na pod: Oni su grupaši. Oni su sekta. Da ih ne raduje imati vlastitu škvadru, znanstvena fantastika nebi postojala kao kategorija. (.....)

Ali, svijet bi bio turoban bez beznačajnih društvenih grupa. Bilo bi manje osmijeha i svega stoti dio tiskanih stvari. A o izdanjima znanstvene fantastike valja reći ovo: Ako netko može malo pisati, vjerojatno će mu to objaviti. U Zlatno doba časopisa koje i nije bilo tako davno, najgore je smece bilo toliko traženo, da je to dovelo do izuma električnog pisačkog stroja, i slučajno, omogućilo moj bijeg iz Schenectadyja. Sretnih li dana! Ali sada postoji samo jedna vrsta časopisa u kojem student druge godine može potražiti književno priznanje. Pogodite koje vrste.

To ne znači da su izdavači znanstveno-fantastičnih časopisa i antologija i romana bez ukusa. Oni nisu bez ukusa. (.....) Bez ukusa u tim stvarima je 75% pisaca i 95% čitalaca, a možda i nisu toliko bez ukusa, koliko su djetinjasti.

(.....) Sve što znaju o tehnici već je bilo potpuno objelodanjeno 1933. u Popularnoj mehanici. Sve što znaju o politici i povijesti može se naći u Almanahu molim informaciju iz 1941. Sve što znaju o odnosu muškaraca i žena potiče uglavnom iz čiste i pornografske verzije Maggie i Jiggs.

Neko sam vrijeme predavao na umjereno neobičnoj školi, umjereno neobičnim gimnazijalcima, a ondašnja znanstvena fantastika je bila poslastica za dječake. Bilo kakva znanstvena fantastika. Nisu razlikovali jednu priču od druge, iako su sve bile dobre, prave. Mislim da ih je privuklo (osim novosti tih stripova bez slika) i stalno obećavanje budućnosti kojom su mogli baratati TAKVI KAKVI JESU. (.....)

Zanimljivo, američki svemirski program ih nije uzbudjivao. Ne zato što bi program bio za njih preozbiljan. Naprotiv, bili su šarmantno svjesni toga da taj program omogućuju i financiraju baš totalno gluhi nedorasli tipovi poput njih. Jednostavno, bili su realistični: sumnjali su da će ikada završiti gimnaziju i znali da bilo koji blesan koji se želi zaposliti u programu mora biti najmanje dipl.ing, a da stvarno dobre poslove dobivaju blesani s doktorskom titulom.

Većina od njih je ZAVRŠILA gimnaziju, usput rečeno. I mnogi od njih sada čitaju o budućnostima i sadašnjostima i prošlostima koje nitko ne može kontrolirati — 1984, Nevidljivi čovjek, Madame Bovary. Naročito su zagrižani za Kafku. Zagriženi čitaoci znanstvene fantastike bi mogli odgovoriti: Ha! Orwell i Ellison i Flaubert i Kafka su također pisali znanstvenu fantastiku! Oni često govore takve stvari. Neki su dovoljno ludi da prisvoje i Tolstoja. (.....)

Slušajte me, izdavači i urednici i antologičari koji drže popručje znanstvene fantastike odvojenim i živim, oni su redom sjajni i osjetljivi i dobro obaviješteni. Oni su među onim dragocjenim Amerikancima u kojima se slatko isprepleću C. P. Snowove dvije kulture. Izdaju toliko loše robe jer je dobre stvari teško naći i jer osjećaju da je njihova dužnost da ohrabre svakog pisca, koliko god lošeg, koji ima petlje uključiti tehnologiju u ljudske odnose. (.....)

Ta će se sekta raspasti. Kao i sve sekte, prije ili kasnije. A sve više će pisci "glavnog toka", kako inače nazivaju svijet izvan ladice pisci znanstvene fantastike, umetati tehnologiju u svoje priče. (.....) A u međuvremenu, ako pišete priče slabe u dijalozima i motivaciji i karakterizaciji i zdravom razumu, neće biti zgoroga da u njih ubacite malo kemije ili fizike, ili čak i copranja, pa ih pošaljite nekom časopisu za znanstvenu fantastiku.

